

Σκληρότητα και τρυφερότητα στην ποίηση του Μίλτου Σαχτούρη

της Τσβετάνκα Ελένκοβα

Η ποίηση του Μίλτου Σαχτούρη είναι όπως εκείνα τα μικρά χρυσά ψαράκια που καίνε μέσα σε μαύρα φλιτζάνια. Η ποίησή του είναι σαν τα ψάρια που όταν τα βγάλεις στη στεριά πεθαίνουν γιατί δεν μπορούν να ανα-σάνουν και ποτέ δεν μιλάνε. Ή μιλάνε μόνο με την ανάσα τους, σε ένα περιβάλλον τόσο σκληρό και τρυφερό που χαϊδεύει τα πάντα και τα πάντα το πληγώνουν. Ένα περιβάλλον τόσο απαλό και ευάλωτο που δεν έχεις ανάγκη από το παίξιμο των βλεφάρων (αυτό το ένστικτο αυτοσυντήρησης) και κοιμάσαι με μάτια πάντα ανοιχτά (αγρυπνάς).

Μίλτος Σαχτούρης, ο ποιητής που καρφώνει σταυρούς σε μνήματα, δεν γράφει γι' αυτόν ή τον άλλον κόσμο, για άλλους κόσμους, αλλά δημιουργεί τον δικό του κόσμο, τον υδάτινο, της μέσης γης – ούτε τόσο στεγνός όσο ο καυτός αέρας που αναπνέουμε ή ψυχρός όσο ο αέρας που παγώνει στα ρουθούνια μας· ούτε τόσο λεπτός όσο ο αιθέρας κάπου ψηλά – το γαλάζιο του· αλλά ένας άλλος γαλάζιος κόσμος, αυτός των υδάτων πριν τα χωρίσει η ξηρά στα δύο.

Σπάνια συναντάς ποίηση στην οποία το καλό και το αγαθό να οδηγούνται στην πιο υψηλή τους έκφραση (καλοκαγαθία). Ο ποιητής, ο οποίος είναι απλά μια σκιά πάνω στον τοίχο (θαρρείς μπροστά σε εκτελεστικό απόσπασμα), συνεχίζει να φτιάχνει ένα ξύλινο σπίτι για το θηρίο και βλέπει τον δράκο σαν ένα κλωνοράκι ανθισμένης αμυγδαλιάς.

Οι στίχοι του στο μεγαλύτερο μέρος τους μοιάζουν με συνέχεια της Αποκάλυψης του Ιωάννη, ή με τις παραβολές του Χριστού. Δεν θα τους ονόμαζα σουρεαλιστικούς, αλλά μάλλον αινιγματικούς – αποκαλύψεις, για τις οποίες εξ ολοκλήρου ισχύει η βιβλική ρήση: «Ο έχων ότα ακούειν ακουέτω». Και είναι αποκαλύψεις, γιατί προέρχονται από έναν «καθαρό κόσμο» του Λόγου πριν την θεομοιοποίησή του. «Τα θαύματα γίνονται μόνο στις στοιχειωμένες εκκλησιές» λέει ο ποιητής. Όσο συχνά και να χρησιμοποιεί λέξεις όπως άγγελος και δαίμονας, Θεός και θάνατος, αίμα και μαχαίρι, περισσότερι και αρνί, λουλούδια και ανάσταση (βασικές σημειωτικές δυνάδες της εκκλησιαστικής χριστιανικής ιερουργίας), όλες αυτές οι λέξεις στη δική του ποίηση αποκτούν καινούργια σημασία – πετάνε μέχρι που τα κέρια φτερά τους να λιώσουν, γδύνοντάς τες απ' τον συμβολι-

σμό για να μείνει το σύμβολο στην πιο καθαρή του μορφή. Εκεί όπου τα πράγματα αποκτούν νόημα με τον μοναδικό τρόπο που είναι ικανός να αντισταθεί στην αδράνεια, στο ρεύμα (ακόμα και σε αυτό του αέρα) συνδέοντας την σκέψη με την κίνηση, από το πέταγμα μέχρι την πτώση.

Η τρυφερότητα και η σκληρότητα στην ποίηση του Σαχτούρη βρίσκονται ακριβώς στην αποφυγή της αδράνειας, που γίνεται δυνατό μόνο αν περπατάς επάνω στην κόψη του ξυραφιού. Η κόψη, η χαρακιά, το σύνορο ανάμεσα σε δύο καταστάσεις, κόσμους, κατηγορίες ή ό,τι άλλο, είναι εκείνη η γραμμή πάνω στην οποία κινείται ο ποιητής – βηματίζει αργά, προσεχτικά (τόσο πολύ ζυγίζει κάθε λέξη προτού την εντάξει μέσα στον στίχο του) και με μαστοριά, που όμως δεν έχει τη σιγουριά στο τσεπάκι της (τη σιγουριά που σε κρατάει απ' τη μέση, το δεύτερο σχοινί). Ποτέ δεν έχει τη σιγουριά που εφησυχάζει ο ποιητής που η ψυχή του είναι «κάτι επικίνδυνο κομμάτια χάος». Και προχωράει ανάμεσα σ' αυτούς τους δύο κόσμους λες και είναι ένας – με τον ίδιο τρόπο που ο αέρας επάνω και κάτω απ' το σχοινί είναι ο ίδιος. Ο Σαχτούρης όμως δεν χωρίζει έναν κόσμο στα δύο, αλλά αντίθετα ενώνει δύο κόσμους – εκεί που οι διαφορές ανάμεσα στα πράγματα δεν αρχίζουν, αλλά τελειώνουν. Όπως η καλή και η ανάποδη ενός ρούχου, που όχι πάντα διαφέρουν. Όπως ο πόνος και ο έρωτας που τους δέχεσαι σαν τις δύο όψεις του ίδιου ρούχου.

Μερικές φορές στα μωρά, απλά γυρίζουμε το ρούχο με τις ραφές προς τα έξω για να μην πληγώνεται το τρυφερό τους δέρμα.

Εμείς το φοράμε από την καλή του.

Ο Μίλτος Σαχτούρης το φοράει κι απ' τις δύο.

*Όταν κλείνω τα μάτια
ξεκινάει από μακριά
η αγαπημένη έρχεται
και με κοιτάζει*

*όταν σβήνω το φως
έρχεται ο θάνατος και
μου φιλά τα χέρια*

Μετάφραση από τα βουλγαρικά: Δημήτρης Άλλος